

Παιδόφιλοι και θεραπεία

Ακούμε κατά καιρούς στα ΜΜΕ, για πολίτες υπεράνω πάσης υποψίας, οι οποίοι κατέχουν και διακινούν υλικό παιδικής πορνογραφίας. Η χρήση του υλικού αυτού τους καθιστά ευάλωτους στην έκθεση και σύλληψη, όμως σπάνια γνωρίζουν οι αρχές αν οι άνθρωποι αυτοί έχουν επίσης κακοποιήσει παιδιά στην πράξη και ακόμη σπανιότερα αποκαλύπτονται οι πράξεις άλλων παιδόφιλων, οι οποίοι εγκληματούν εναντίον παιδιών, χωρίς να αφήνουν κανένα ίχνος, εκτός από το αόρατο αλλά τεράστιο τραύμα στην ψυχή του παιδιού.

Το ευρύ κοινό αντιδρά με αποτροπιασμό και οργή, όμως σπάνια υπάρχει η επιστημονική ενημέρωση για τη φύση και τα αίτια αυτής της διαταραχής, καθώς και πώς μπορεί να αντιμετωπισθεί και να προληφθεί. Η άγνοια, το στίγμα και η αποσιώπηση αποτρέπουν τον εκκολαπτόμενο παιδόφιλο από το να αναζητήσει ψυχιατρική/ψυχολογική βοήθεια, ώστε να μην προχωρήσει στις αποτρόπαιες πράξεις του. Όμως γνωρίζουμε ότι πάνω από το ένα τέταρτο των δραστών (Elizabeth Lovell, NSPCC Public Policy Group, 2002, www.nspcc.org.uk) δείχνουν τα πρώτα σημάδια παιδοφιλικών τάσεων από την **εφηβεία** ακόμη. Έτσι, κατανοούμε την αναγκαιότητα να υπάρχει η ανάλογη ενημέρωση στο ευρύ κοινό, ώστε να αναζητηθεί θεραπεία όσο το δυνατόν νωρίτερα, πριν εδραιωθεί η έντονα εθιστική παιδοφιλική διαταραχή.

Τι οδηγεί κάποιον σε αυτή τη συμπεριφορά; Χωρίς να μπορεί να απομονωθεί ένας και μόνο παράγοντας, έχει πάντως βρεθεί ερευνητικά ότι η πλειοψηφία των δραστών παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης έχουν οι ίδιοι κακοποιηθεί σεξουαλικά ως παιδιά (Adult sex offenders, Marcus Erooga, www.nspcc.org.uk, April 2002), συχνά με προτιμώμενη ηλικία επιλογής θύματος, την ηλικία στην οποία οι ίδιοι κακοποιήθηκαν. Άλλες φορές μπορεί αν έχουν κακοποιηθεί με άλλους τρόπους ή αν έχουν ταπεινωθεί ακόμη κι από συνομηλίκους. Συχνά συνυπάρχουν στοιχεία παραμέλησης, υποτίμησης και ταπείνωσης καθώς κι επιβολής ισχύος. Αν λάβουμε υπόψη δε ότι συχνά το τραύμα της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης απωθείται και ο δράστης δεν έχει συνειδητή επίγνωση για το τι του είχε συμβεί ως παιδί, το ποσοστό των δραστών που είχαν υπάρξει θύματα οι ίδιοι μπορεί να είναι αρκετά μεγαλύτερο από ότι παρουσιάζουν οι μελέτες. Είτε υπάρχει συνειδητή επίγνωση είτε όχι, η επανάληψη του δικού τους τραύματος σε άλλο θύμα λειτουργεί σε πολλούς δράστες εθιστικά, ως μια δυσλειτουργική κι εντέλει εγκληματική προσπάθεια να 'υπερβούν' τη δική τους απώλεια. Η επανάληψη του τραύματος ίσως είναι ο μόνος τρόπος που γνωρίζουν για να «νιώσουν ζωντανό», ή να προσπαθήσουν να έρθουν σε επαφή με το δικό τους τραυματισμένο εσωτερικό παιδί, το οποίο έχει «παγώσει» για χρόνια σε εκείνη τη χρονική στιγμή. Κάποιες φορές τα παιδιά που κακοποιούνται, μην αντέχοντας την φρίκη της εμπειρίας, διασχίζονται από τον δικό τους εαυτό, (ώστε να μην αισθάνονται) και ταυτίζονται με το δράστη (απορροφούν τη στιγμή του τραύματος τα συναισθήματα και τις σκέψεις του δράστη). Μεγαλώνοντας, αν δεν υπάρξει θεραπεία του πρωταρχικού τραύματος, ώστε να μπορέσουν να ανακτήσουν το δικό τους τραυματισμένο εσωτερικό παιδί, είναι πιθανό να επαναλάβουν το τραύμα, με τον ίδιο συχνά τρόπο που συμπεριφέρθηκε ο δράστης σε εκείνους. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει το στοιχείο της εκδίκησης, της επιβολής δύναμης κι ελέγχου, της ταπείνωσης, της κακόβουλης καταστροφής της αξίας και της αθωότητας του παιδιού-θύματος. Οι περιπτώσεις που ο δράστης είναι ιδιαίτερα επιθετικός, σαδιστής ή κακόβουλος, είναι και οι δυσκολότερες να αντιμετωπισθούν θεραπευτικά.

Η επανάληψη του τραύματος, παρά τη στιγμιαία ευφορία που φέρνει στο δράστη, βέβαια δε λειτουργεί, απεναντίας ενισχύει την ενοχή του, το αίσθημα ανημπορίας, αναξιοτητας, αθλιότητας που τον κάνει να πιστεύει ότι η μόνη του επιλογή πια είναι να κάνει μια από τα ίδια. Όσο περισσότερο περνά το δικό του αίσθημα ντροπής στο αθώο θύμα, τόσο περισσότερο ενισχύεται η δική του ντροπή. Όσο περισσότερο μειώνει την αξία του παιδιού μέσω της ταπείνωσης, τόσο πιο ανάξιος νιώθει ο ίδιος. Είναι ένας ολοένα βαθύτερος φαύλος κύκλος ενοχής κι απαξίωσης, όπου θύτης και θύμα χάνουν, όλο και περισσότερο-με αποκλειστική όμως ευθύνη του θύτη.

Έχοντας να αναφέρει τα παραπάνω, πρέπει να τονιστεί ότι παρότι η πλειοψηφία των δραστών παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης έχουν οι ίδιοι κακοποιηθεί ως παιδιά, το αντίστροφο δεν ισχύει. Η πλειοψηφία των κακοποιημένων παιδιών καταφέρνει να θεραπευτεί και συχνά είναι ευαίσθητοποιημένοι ως ενήλικες και βοηθούν, συμπαραστέκονται σε άλλους που είναι ευάλωτοι. Επίσης, η θεραπεία του δράστη δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι θα αποφευχθεί να τιμωρηθεί ποινικά. **Η ποινική τιμωρία είναι αναπόσπαστο τμήμα της θεραπείας**, καθώς ο δράστης οφείλει να αναλάβει την ευθύνη και να πληρώσει το κοινωνικά αποδεκτό τίμημα για την παραβατική του πράξη.

Οι παιδόφιλοι συχνά αναφέρονται ως συναισθηματικά απομονωμένα άτομα, χωρίς αυτοπεποίθηση, με μικρή ικανότητα να αντιμετωπίσουν συναισθηματικό στρες ή να κατανοήσουν τα συναισθήματα των άλλων. Πολλούς από αυτούς βρίσκεται να έχουν διαστρεβλωμένες απόψεις σχετικά με το τραύμα που προκαλεί η κακοποίηση στα παιδιά (το ελαχιστοποιούν) ή ακόμη και να κατηγορούν τα παιδιά ότι επιθυμούν την κακοποίηση (Adult sex offenders, Marcus Erooga, www.nspcc.org.uk, April 2002). Στην πραγματικότητα όμως, η κακοποίηση δεν είναι ποτέ ευθύνη ή επιθυμία του παιδιού, αλλά μόνο ευθύνη και επιθυμία του δράστη, η οποία μάλιστα μπορεί να ελεγχθεί από τον ίδιο. **Δεν υπάρχει κάποιος βιολογικός παράγοντας που καθιστά το δράστη ανήμπορο έρμαιο των ορμών του.** Η σεξουαλική κακοποίηση εμπεριέχει στοιχεία επιβολής ισχύος κι εκδίκησης και σίγουρα το κίνητρό της δεν είναι μόνο η βιολογική «ανάγκη». Ο δράστης νιώθει αδύναμος απέναντι στον εθισμό του κι έτσι έχει την ανάγκη να επιβάλλει δύναμη στους άλλους –αν και πάντα έχει την επιλογή και τον έλεγχο των πράξεών του. Το γεγονός ότι επιλέγει αδύναμα θύματα-παιδιά-δείχνει πόσο αδύναμος νιώθει ο ίδιος.

Το παιδί που κακοποιείται σεξουαλικά είναι ανίσχυρο και χωρίς άμυνα. Το στοιχείο του φόβου είναι εξαιρετικά έντονο σε κάθε περίπτωση κακοποίησης, καθώς το παιδί δεν έχει κανέναν έλεγχο στο σώμα του ή σε ό,τι μπορεί να ακολουθήσει. Η ενοχή, η ντροπή, η υποτίμηση, η περιφρόνηση, ο αποτροπιασμός που φέρει ο δράστης για τον εαυτό του, περνούν στο παιδί και μπορούν να το τραυματίσουν για μια ζωή, αν δεν θεραπευτεί ώστε να απαιτήσει να επανακτήσει την αθωότητά του. Τα δηλητηριώδη συναισθήματα του δράστη περνούν στο παιδί μέσα από την πράξη της κακοποίησης, παρότι το παιδί δεν ευθύνεται για αυτήν.

Όμως το παιδί, δεν θα είναι ένα ανήμπορο παιδί για πάντα. Μπορεί να θεραπευτεί και να διώξει αυτή τη «μελανιά» της ντροπής, που τοποθετήθηκε στην ψυχή του από το δράστη. Παρότι συνήθως αυτή είναι μια θεραπευτική διαδικασία που ολοκληρώνεται στην ενήλικη ζωή, το «εσωτερικό παιδί» παραμένει πάντα παιδί μέσα μας και η αθωότητά μας μπορεί να ανακτηθεί ανά πάσα στιγμή. Είναι πηγή ανακούφισης να γνωρίζουν τα θύματα της παιδικής κακοποίησης ότι «δεν είναι ποτέ αργά για μια

ευτυχισμένη παιδική ηλικία». Η αθωότητα δεν μπορεί να καταστραφεί, παρά μόνο να «παγώσει», ακίνητη, σε κάποιο σημείο στην άκρη του νου. Όταν το άτομο είναι έτοιμο να θεραπευτεί, μπορεί να διώξει το λάθος της ντροπής που του έχει επιβληθεί και να ξαναξεστάνει την αίσθηση της αθωότητας στην καρδιά του. Το θύμα μπορεί να ανακτήσει τη δύναμή του και να νιώσει ασφαλές με τη δύναμή του.

Ο δράστης μπορεί επίσης να θεραπευτεί. Το πρώτο και σημαντικότερο βήμα είναι να παραδεχτεί ότι αυτό που κάνει είναι εγκληματικό, με καταστροφικές συνέπειες στο θύμα, να αναλάβει την ευθύνη για τη συμπεριφορά και τις σκέψεις του, να παραδεχτεί ότι μπορεί να τα ελέγξει, να δεχτεί να μιλήσει ανοιχτά στη θεραπεία και να δεσμευτεί στη θεραπεία του. Να δεχτεί την ταπεινότητα που χρειάζεται η θεραπεία κάθε εθισμού. Για παράδειγμα, στις ομάδες 12 βημάτων (12 step programs) για τις θεραπείες των εθισμών, η βασική παραδοχή είναι ότι ο θεραπευόμενος δεν έχει τη δύναμη να θεραπεύσει τον εθισμό του από μόνος του, αλλά έχει την ταπεινότητα να ζητήσει βοήθεια, ώστε να μπορέσει να κάνει, εκείνο που δεν μπορεί να κάνει μόνος του. Το πρόβλημα είναι ότι πολλοί παιδόφιλοι φοβούνται να ζητήσουν βοήθεια, καθώς, λόγω της ενοχής, δεν πιστεύουν ότι την αξίζουν, πιστεύουν ότι το μόνο που τους αξίζει είναι να «τιμωρηθούν». Έτσι συνεχίζουν να τιμωρούν τον εαυτό τους και τους άλλους με ακόμη πιο πολλή κακοποίηση. Άλλοι είναι τόσο εμποτισμένοι στον εθισμό που δεν τους απασχολεί η θεραπεία, ούτε πιστεύουν ότι μπορεί να επιτευχθεί. Όμως, ανεξάρτητα από τις ποινικές συνέπειες, αξίζει σε κάθε άνθρωπο, όποιο κι αν είναι το αδίκημα, να θεραπευτεί. Να σημειωθεί ότι ενοχή υπάρχει πάντα στο δράστη, παρότι ο βαθμός ενσυνείδητης ενοχής διαφέρει. Πάντα καθορίζει τη ζωή του και τον τρόπο που αισθάνεται για τον εαυτό του.

Η κατανόηση και η θεραπεία (συνήθως γνωσιακής-συμπεριφοριστικής προσέγγισης, ακόμη και χημικής) βοηθούν στην αποδυνάμωση του κύκλου της κακοποίησης (φαντασιώσεις-διέγερση-κακοποίηση-ενοχή-απόδραση από την ενοχή με περισσότερες φαντασιώσεις) και στον τερματισμό της φάσης της πράξης (κακοποίηση προς άλλους). Η κατανόηση και η θεραπεία του αρχικού του τραύματος μπορούν επίσης να τον βοηθήσουν να μην επαναλάβει την ίδια συμπεριφορά. Η ανάληψη της ευθύνης για τις πράξεις του όμως είναι κάτι ανεξάρτητο από την θεραπεία των δικών του προσωπικών τραυμάτων. Το γεγονός ότι κακοποιήθηκε ενδεχομένως σεξουαλικά ως παιδί δεν δικαιολογεί το να κακοποιεί στη συνέχεια άλλους. Σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, η ενημέρωση για την παιδική σεξουαλική κακοποίηση, η γνώση των τρόπων προστασίας, η κατανόηση ότι τα πρώτα σημάδια της παιδοφιλικής διαταραχής εμφανίζονται συχνά στην εφηβεία κι η αναγνώριση της ανάγκης θεραπείας σε αυτήν την περίπτωση, μπορούν να συνεισφέρουν στη μείωση των ποσοστών παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης στη χώρα μας, όπως έχει συμβεί σε άλλες χώρες.

Πρεκατέ Βικτωρία, 2010

Μέντορας Για την Παιδική Προστασία κι Ενημερία
